

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Vzdělávací modul Čtenářská gramotnost

Pracovní listy – podklady k rozvoji čtenářské gramotnosti

Jitka Cholastová, Hana Lavičková, Hana Prokšová, Kateřina Šormová, Zuzana Wildová

Vzdělávací modul Čtenářská gramotnost

Pracovní listy – podklady k rozvoji čtenářské gramotnosti

Pracovní listy vznikly v rámci projektu Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_011/0000664 (2017–2019), financováno z Evropských sociálních fondů, řešiteli projektu jsou Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Technická univerzita v Liberci a META, o.p.s.

Publikace je určena ke vzdělávacím účelům

Hlavní manažer projektu Univerzity Karlovy: doc. PhDr. PaedDr. Anna Kucharská, Ph.D.

Manažer projektu Masarykovy univerzity: doc. PhDr. Petr Knecht, Ph.D.

Manažer projektu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích: doc. RNDr. Helena Koldová, Ph.D.

Manažer Technické univerzity v Liberci: doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

Manažer projektu – META, o.p.s.: PhDr. Kristýna Titěrová

Autoři publikace: Mgr. Jitka Cholastová, Ph.D., Mgr. Hana Lavičková, Ph.D., Mgr. Hana Prokšová, Mgr. Kateřina Šormová, Ph.D., Mgr. Zuzana Wildová

Abstrakt: Publikace obsahuje pracovní listy a podklady k rozvoji čtenářské gramotnosti, které byly připraveny v rámci klíčové aktivity 03 Společenství praxe pro zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností projektu *Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností*, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_011/0000664. Pracovní listy se vztahují k dílčím tématům Jazyk a funkční gramotnost, Tvořivá interpretace, Sociální a sociálně kulturní aspekty rozvoje čtenářské gramotnosti.

Klíčová slova: jazykové porozumění, sociokulturní kompetence, tvořivá interpretace, tvořivé psaní

Abstract: The material contains set of worksheets and tasks created within the key activity 03 Community of practice in the project *Increasing quality in the education of pupils and the development of key competences, educational areas and literacies*, Reg. No. CZ.02.3.68 / 0.0 / 0.0 / 16_011 / 0000664. The materials relate to the following topics: Language and Functional Literacy, Creative Interpretation, Social and Socio-Cultural Aspects of Reading Literacy Development.

Key words: linguistic understanding, socio-cultural competences, creative interpretation, creative writing

Obsah

Otázky pro jazykové porozumění textu (<i>Zuzana Wildová</i>).....	5
Otázky pro jazykové porozumění textu	5
Text A)	7
Text B)	8
Doporučená literatura k tématu Jazyková gramotnost.....	9
Pracovní listy pro rozvoj sociokulturní kompetence (<i>Kateřina Šormová, Hana Prokšová</i>).....	10
Rozvoj sociokulturní kompetence	11
Pracovní list č. 1	12
Pracovní list č. 2	13
Pracovní list č. 3	15
Pracovní list č. 4	19
Seznam použité literatury a zdrojů	23
Tvorba textu a literární výchova – pracovní listy (<i>Jitka Cholastová</i>).....	24
Tvořivá interpretace pro 9. ročník – Jiří Karásek ze Lvovic: Staré domy	25
Tvořivá interpretace pro 9. ročník – Karel Hlaváček: Hrál kdosi na hoboj	27
Tvořivý sloh pro 9. ročník – líčení	28
Vánoční žánrové variace	30
Doporučená literatura k tématu Tvořivá interpretace a Tvořivé psaní.....	31
Podpora zájmu o čtení (výběr literatury, orientace na prožitek) (<i>Hana Lavičková</i>).....	32
Současná česká literatura pro děti: významní autoři v žánrových kontextech	33
Současná česká literatura pro děti a mládež: poezie	61
Literatura pro reflexe náročných životních situací.....	75
Doporučení na vhodnou literaturu k tématu Podpora zájmu o čtení.....	87

Otázky pro jazykové porozumění textu

Autorka pracovních listů: Zuzana Wildová

Řešitelský kolektiv: Mgr. Žaneta Horanová, Mgr. Jana Jourová, PhDr. Martin Schacherl, Ph.D.,
Mgr. Zuzana Wildová

Otázky pro jazykové porozumění textu

Příklady práce s jazykovou stránkou textu jsou zaměřeny na pochopení problematických jevů, vztahů mezi slovy, tvarů slov, formy vyjádření obsahu a pravopisu, a to vždy co nejvíce ve vztahu k celému textu. Směřují k získání kognitivní kompetence dekódování znaků, znalosti slovní zásoby, gramatiky a širší lingvistiky, dotýkají se struktury textu. Jsou pouze fází v práci s celým textem, neobsahují úkoly stylistické, zcela interpretační, tvořivě interpretační, ani se nevěnují práci s celým textem.

Text A)

Jean Cocteau ve svém u nás už polozapomenutém příběhu cituje starou íránskou legendu: Mladý zahradník přijde náhle ke svému pánovi a naléhavě prosí, aby mu půjčil rychlého koně. Ráno potkal Smrt a hrozila mu. Chce být ještě dnes v Ispakámu, aby jí unikl.

Pán mu koně půjčil a odpoledne potkal Smrt. Proč jsi hrozila dnes mému zahradníkovi? Já mu nehrozila, na to Smrt, jen jsem se lekla a zvedla leknutím ruku, že ho potkávám zde, když ho mám dnes večer zahubit v Ispakámu.

Jaroslav Seifert, Všecky krásy světa, Praha 1999

- 1) Doplň interpunkci – označení přímé řeči. Kdo ji pronáší? Na koho mluví?
- 2) Najdi v textu všechna přivlastňovací zájmena. Komu přivlastňují? Co mu přivlastňují?
- 3) V souvětí: *Mladý zahradník přijde náhle ke svému pánovi a naléhavě prosí, aby mu půjčil koně.* nahradíme zájmeno *SVĚMU* zájmenem *JEHO* (*Mladý zahradník přijde náhle k JEHO pánovi a naléhavě prosí, aby mu půjčil koně.*). Jak se změnil význam souvětí? Setkáváš se s nesprávným používáním zájmen tak, že to zkresluje význam?
- 4) Co znamená slovo *POLOZAPOMENUTÝ*? Jak bylo vytvořeno? Znáš slova, která byla utvořena stejným způsobem?
- 5) Co znamená slovo *ZAHUBIT*? Najdeš k němu nějaké synonymum? Proč je v textu použito právě slov *ZAHUBIT* a ne některé ze synonym?
- 6) Je v příběhu postava Smrti rodu mužského nebo ženského? Podle čeho jsi to poznal/a? Jaké gramatické jevy tě k tomu přivedly?
- 7) Kdybys ve slově *SMRT* napsal/a malé počáteční písmeno, změnil by se jeho význam?
- 8) Co znamená slovo *CITUJE* v první větě? Jaký je to slovní druh? Z jakého slovního druhu slovo vzniklo? Pracuj stejným způsobem se slovy: *operace, propagace, kombinace* – co slova znamenají? A co mají všechna společného?
- 9) Vyhledej v souvětí „*Já mu nehrozila, na to Smrt, jen jsem se lekla a zvedla leknutím ruku, že ho potkávám zde, když ho mám dnes večer zahubit v Ispakámu.*“ přísudky. Vyjadřují všechny stejný slovesný čas? Jak to ovlivňuje příběh?
- 10) Ve větách „*já mu nehrozila*“ a „*na to Smrt*“ bylo něco vypuštěno. Co to bylo? Proč se to stalo?
- 11) Změň souvětí „*Já mu nehrozila, na to Smrt, jen jsem se lekla a zvedla leknutím ruku, že ho potkávám zde, když ho mám dnes večer zahubit v Ispakámu.*“ tak, aby v něm nebyla přímá řeč. Co se musí změnit? Co přibude a ubude? Jak na tebe text působí v této podobě?

Text B)

Jedou čtyři ženy z lázní. První říká Až přijedu domů, tak všechno manželovi povím. To je ale kráva, pomyslí si druhá. To je ale odvaha, pomyslí si třetí. To je ale paměť, pomyslí si čtvrtá.

- 1) Doplň interpunkci.
- 2) Jak jsou označeny postavy v textu? Víte o nich něco konkrétního?
- 3) Pojmenujte je místo toho přídavným jménem, které je nejvíc vystihuje.
- 4) Utvořte z těchto přídavných jmen jména podstatná. Jakým způsobem jste to udělali?
- 5) Je ve větách „*To je ale kráva.*“ „*To je ale odvaha.*“ a „*To je ale paměť*“ zájmeno *TO* stejným slovním druhem? Proč? Jakou má ve větách funkci?
- 7) U promluv všech žen doplňte vedlejší větu, ve které vyjádříte příčinu/důvod toho, co pronesly. Čím jste vedlejší větu připojili?
- 8) Nahradte přísudky „*pomyslí si*“ takovými, které budou vyjadřovat obsah uvozené věty. Např. „*To je ale hloupost,*“ *pochybuje* pátá.
- 9) Souvětí „*Až přijedu domů, tak všechno manželovi povím.*“ zkondenzujte tak, že vznikne jednoduchá věta. Změní se nějak komunikační cíl? Změní se stylový charakter výpovědi?
- 10) V jakém významu je zde slovo **KRÁVA**?

Doporučená literatura k tématu *Jazyková gramotnost*

ČECHOVÁ, Marie. KRČMOVÁ, Marie. MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny, 2008. 381 s. ISBN 9788071069614

HÁJKOVÁ, Eva. *Čeština pro vzdělávací praxi*. Praha: Pedagogická fakulta UK. ISBN 978-80-7290-921-6

HÁJKOVÁ, E. a kol.: *Čeština ve škole 21. století III. Jazykové jevy v dětských prekonceptech*. Praha: Pedagogická fakulta UK. ISBN 978-80-7290-722-9

KARLÍK, Petr (ed.). NEKULA, Marek (ed.). PLESKALOVÁ, Jana (ed.). Brno: Lidové noviny 2017, ISBN 978-80-7422-480-5

SCHACHERL, Martin. DUDÁKOVÁ, Petra. ŠPIŠÁKOVÁ, Petra. *Slohové postupy a slohové útvary. CVIČEBNICE*. České Budějovice: 2014, 160 s., ISBN 978-80-905874-0-3.

ŠTĚPÁNÍK, Stanislav. ŠMEJKALOVÁ, Martina. *Průvodce začínajícího češtináře*. Praha: Pedagogická fakulta UK 2016, ISBN 9788072909490

ULIČNÝ, Oldřich. SCHNEIDEROVÁ, Soňa (eds.). *STUDIE K MODERNÍ MLUVNICI ČEŠTINY 2. KOMUNIKAČNÍ FUNKCE A STYL*. Olomouc: 2013. 218 s. ISBN 978-80-244-3535-0.

VYKOUKALOVÁ, Věra. WILDOVÁ, Radka. *Čtenářská gramotnost žáků 1. stupně a možnosti jejího rozvoje*. Praha: Univerzita Karlova, 2013. ISBN 978-80-7290-642-0.

Pracovní listy pro rozvoj sociokulturní kompetence

Autoři souboru pracovních listů: Kateřina Šormová, Hana Prokšová

Ředitelský kolektiv: Mgr. Zuzana Janoušková, Mgr. Michaela Jiroutová, Mgr. Jan Krajčírovič,
Mgr. Hana Prokšová, Mgr. Petra Vrbatová, Mgr. Kateřina Šormová, Ph.D.

Rozvoj sociokulturní kompetence

Při vyučování cizího jazyka je důležité věnovat pozornost také rozvoji sociokulturní kompetence. Jde o dovednost vhodně a adekvátně reagovat v různých komunikačních situacích (např. vědět, kdy je vhodné komunikačnímu partnerovi vykat a kdy tykat) a využívat znalosti dané země a kultury pro efektivní komunikaci (např. místní nebo časové určení v podobě frazémů, viz dále).

Pro ilustraci toho, co pojem sociokulturní kompetence znamená, slouží Příklad 1. Jde o úvod emailu, ve kterém student češtiny vysvětluje své lektorce, proč píše anglicky navzdory faktu, že spolu běžně ústně i písemně komunikují česky.

Hello Mrs. Nováková,

Sorry I am writing in English I wanted to write a clear email and I don't know how to be polite in Czech.

Příklad 1

Sociokulturní kompetence patří do jazykové roviny nazývané pragmatika. Zahrnuje mnoho praktických informací a zkušeností. Např. ve škole nemusí žák přicházející z jiného kulturního prostředí vědět, že české děti chodí na oběd do školní jídelny a nenosí si oběd z domova, jiné dítě třeba neví, že se ve škole vyžadují přezůvky apod.

Z lingvistického hlediska patří do této oblasti zejména frazeologie a idiomatika, řečová etiketa, mnoho projevů najdeme na rovině lexika – např. místní a časová určení (*pojedeme na Václavák, stalo se to po sametu*), archaismy (*pozdě bycha honit*), historismy (domovnice) názvy jídel a nápojů (*šulánky*). Důležitou součástí sociokulturní kompetence je schopnost rozlišovat jemné stylové a významové odstíny, např. v užití slova *přítel* s významem partner neprovdané ženy a *přítel* s významem kamarád.

Následující soubor pracovních listů slouží k rozvoji právě tohoto aspektu komunikační kompetence.

Pracovní list č. 1

Co se dozvíme z obalu¹

Práce s textem na obalu od výrobků, četba krátkého nesouvislého textu

Věková kategorie: 1. i 2. stupeň ZŠ

Pomůcky: Žáci si z domova přinesou do školy obaly od různých potravin

Metodický postup:

Žáci řeší hypotetické situace:

- 1. Představ si, že máš alergii na ořechy. Jak zjistíš, které potraviny obsahují ořechy?*
- 2. Potřebuješ zjistit, kolik ovoce obsahuje ovocná marmeláda. Kde informaci najdeš?*

Následuje prezentace obalů a diskuse nad výrobky. Žáci mají rozpoznávat důležitost informací a doplňují je do tabulky.

Alternativa: skupinová práce s obalem od dvou druhů výrobků, např. od vysokoprocentní hořké čokolády a od čokoládové pochoutky (alternativně od tvrdého sýra a od taveného sýra, od jogurtu s živými kulturami a od jogurtového dezertu apod.).

Nejdůležitější	Důležité
Zajímavé	Nepodstatné

¹ Zdroj ctenarskekluby.cz.

Pracovní list č. 2

Jak je to správně?

Korektura textu

Věková kategorie: 2. stupeň ZŠ

Pomůcky: Psací potřeby

Metodický postup:

Učitel žákům zadá jeden z textů uvedených v rámečku. Žáci si text přečtou a snaží se jej převyprávět. Během vyprávění s učitelem diskutují o nedostacích v textu – postupně od ortografie přes morfologické nedostatky až k syntaxi a celkové koherenci textu. Nakonec žáci text přepíší tak, aby byl podle jejich názorů jazykově správný a srozumitelný.

V rámci diskuze o textu je vhodné zmínit následující body!

1. Jsou pravopisné chyby překážkou v porozumění textu?
2. Jak naše porozumění ovlivňuje nedodržení hranic slov v písmu?
3. Otázka obecné češtiny v psaném projevu.
4. Opakování stejných slov, koherence textu, textová návaznost.

Text 1²:

Moje oblíbené místo a proč

Moje nejoblíbenější místo je na Michlích u bratrance protože děláme srandu a tak podobně no nebo že třeba deme někdy ven nebo na počítač žebisme hráli na tom počítači no pak jak sme hráli na počítači tak se zeptala teta jestli bysme nešli si koupit hru no tak jsme šli si koupit hru tak sme si koupili hru no a šli sme k bratraci no tak jsme si šli zahrát ale pak sme šli domu no ta todle je moje oblíbené místo a proč.

Text 2:

Kčemu slouží knihy a proč bychom meli číst

Knihy slouží ktomu abychom se naučili číst. A měli bychom umět číst abysme nebyli úplně tupí. A hlavně když pudem do práce a budeme chtít udělat smlouvu tak abysme si to přečetli. Aby tam nebylo úplně mě jínýho než by tam mělo bejt.

² Text 1 a Text 2 pocházejí z korpusu ROMi (ROMi_1.0) Šebesta, K. – Bedřichová, Z. – Hana, J. – Hlaváčková, E. – Hnátková, M. – Hrdlička, M. – Janeš, P. – Jelínek, T. – Křen, M. – Lábus, V. – Lundáková, K. – Petkevič, V. – Pierscieniak, P. – Procházka, P. – Rosen, A. – Skoumalová, H. – Škodová, S. – Šormová, K. – Štindlová, B.: CZESL-PLAIN: akviziční korpus psané češtiny, zvl. přepisů písemných projevů nerodilých mluvčích, verze 2 z 22. 1. 2014. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2012. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>).

Pracovní list č. 3

O naší perspektivě

Čtení souvislého textu

Věková kategorie: 2. stupeň ZŠ

Pomůcky: Psací potřeby

Metodický postup:

1. Učitel žákům připomene téma pohádky o Červené Karkulce. V rámci brainstormingu mohou žáci říkat/zapisovat, jaké vlastnosti má vlk a jaké vlastnosti má Červená Karkulka.
2. Žáci si přečtou text o Červené Karkulce. Porovnájí informace obsažené v textu s tím, co řekli/napsali během úvodní aktivity.
3. Žáci si přečtou text Zlomyslný vlk. Na základě četby diskutují s učitelem a se spolužáky o tom, jak příběh vypráví vlk, jaké mu teď přiřítají vlastnosti apod.
4. Žáci si vyberou jinou klasickou pohádku, kterou ve skupinách zapíší tak, aby byla vypravěčem nějaká méně obvyklá postava (např. čarodějnice v pohádce O perníkové chaloupce, vlk z pohádky O neposlušných kůzlátkách apod.)

Text 3:

O Červené karkulce³

Jednou byla malá vesničanka, nejkrásnější, jakou bylo možno uzřít. Její maminka byla ztřeštěná a její babička taktéž. Ta jí ušila červenou čepičku, která jí tak slušela, že ji všichni říkali Červená karkulka. Jednoho dne její matka upekla koláč a řekla Karkulce, aby navštívila babičku, neboť slyšela, že je nemocná, a přinesla jí koláč a malý hrnek másla. Karkulka ihned odešla za babičkou, která bydlela ve vedlejší vesnici. Při cestě lesem potkala kmotra vlka, který měl chuť ji sníst, ale byl v tom háček, protože nedaleko v lese byli dřevorubci.

Vlk se Karkulky zeptal, kam jde, ubohá dívka neznala nebezpečí plynoucí zastavením se s vlkem a vyslechnuvše ho, mu řekla: "Jdu navštívit babičku a nesu jí koláč a hrnek másla, které jí posílá maminka."

Vlk se zeptal: "Bydlí babička daleko?"

"Ano táhle, můžete vidět, za mlýnem, támhle u prvního domku vesničky."

"Ano, já ji chci navštívit také. Já poběžím touhle cestou a ty touto, uvidíme, kdo dřív tam bude."

Vlk běžel plnou silou cestou, která byla kratší, Karkulka pak druhou delší cestou. Bavila se trháním lískových oříšků, honila se za motýly, a uvila kytičku pro babičku.

Vlk neztrácel čas, doběhl k babiččině chaloupce a zaklepal na dveře.

"Kdo je tam?" zeptala se babička.

"To jsem já, vaše Červená karkulka," řekl vlk změněným hlasem, "přinesla jsem vám koláč a hrnek másla od maminky."

Babička, která ležela v posteli, protože byla trochu nemocna, odpověděla: "Zatáhni za kolík a otevři závoru."

Vlk řečené udělal a otevřel dveře. Vrhel se na babičku a spolknul ji, protože už tři dny nežral. Pak zavřel dveře a lehl si do postele a čekal na Červenou karkulku, která přišla za čtvrt hodiny.

Karkulka zabušila na dveře a vlk se zeptal: "Kdo je tam?"

Karkulka se trochu lekla, když uslyšela mocný vlkův hlas, ale pak uvěřila, že je to babička, která je silně nachlazená a odpověděla: "To jsem já, holčička Červená karkulka, která vám nese koláč a hrnek másla od své maminky."

Vlk odpověděl tišším hlasem: "Zatáhni za kolík a otevři dveře."

Karkulka řečené udělala a otevřela dveře. Vlk vida Karkulku vejít, se skryl v posteli a řekl: "Polož koláč a hrnek másla na truhlu a pojd' si lehnout ke mně."

Karkulka se svlékla, lehla si do postele. Byla trochu udivena, jak babička vypadá, když je svlečená.

"Babičko, proč máš tak velké ruce?"

"Abych tě mohla lépe obejmout, děvenko."

"Babičko, proč máš tak velké nohy?"

³ <http://karkulkovskaakademie.blog.cz/0907/puvodni-verze-pohadky-o-ck-napsane-perraultem>

"Abych mohla lépe utíkat, mé dítě."

"Babičko, proč máš tak velké uši?"

"Abych tě mohla lépe slyšet, mé dítě."

"Babičko, proč máš tak velké oči?"

"Abych tě lépe viděla, mé dítě."

"Babičko, proč máš tak velké zuby?"

"Abych tě sežrala."

Řka tato slova, zlý vlk se vrhl na Karkulku a sežral ji.

Text 4:

Zlomyslný vlk⁴

Les byl můj domov. Žil jsem v něm, staral se o něj a snažil se udržovat vše v čistotě. Jednoho slunného dne, právě když jsem z lesa vynášel nějaké odpadky, co tu nechali trempové, jsem zaslechl kroky. Schoval jsem se za strom a uviděl malou děvenku s košíčkem. Musím uznat, že jsem byl zvědavý, kdo to je, protože byla legračně oblečená – celá v červeném a hlavu měla schovanou, jako kdyby nechtěla, aby ji někdo poznal.

Přirozeně jsem ji zastavil. Jen pro kontrolu samozřejmě. Zeptal jsem se, čí je, kam jde, odkud přichází a tak dále. Místo odpovědi mi zazpívala písničku o tom, že jde k babičce a nese jí oběd. Také k tomu zatancovala. Působila velice mile a upřímně, avšak byla v mém lese a její oblečení vypadalo podezřele. Rozhodl jsem se, že ji poučím, jak neuvážené je procházet se nápadně oblečená po lese, aniž to někomu oznámí. Nechal jsem ji jít a běžel zkratkou k domku její babičky. Stará paní byla velice příjemná. Vysvětlil jsem jí svůj problém a ona souhlasila, že její vnučka takové ponaučení dávno potřebuje. Dohodli jsme se, že stará paní zůstane schovaná, dokud nezavolám. Schovala se tedy pod postel.

Když přišla dívenka, zavolat jsem jí do ložnice, kde jsem ležel v posteli převlečený za její babičku. Holčička vešla celá rozesmátá a okamžitě poznamenala něco urážlivého o mých uších. Byl jsem na urážky zvyklý, a proto jsem odpověděl něco na způsob, že kdo má velké uši, lépe slyší. Mělo to znamenat, že ji mám rád a že souhlasím s tím, co říká. Na to ona přidala další urážku o mých vyvalených očích. Můžete si domyslet, že jsem začal měnit názor na tuto milou dívenku, která se mi zdála být tak příjemná. Ve skutečnosti byla velice škodolibá a posměvačná. Stále jsem se však držel a opět odpověděl vtipem, že kdo má velké oči, lépe vidí.

⁴ Aktivita převzata z publikace Konflikt kořenů života, <http://www.partnersczech.cz/knihy-a-brozury>.

Její další poznámka mne však již skutečně rozzlobila. Mám už tak dost velké trable se svými velkými zuby a tahle malá holka si z nich ještě začala tropit žerty. Přiznávám, že jsem se měl lépe kontrolovat, ale zkrátka jsem najednou vyskočil z postele a řval jsem, že velké zuby mám proto, abych ji mohl lépe sníst!

Když se nad tím zamyslíte, vlk by nikdy nemohl sníst malé děvčátko každý to musí přece vědět. Jenže tahle začala okamžitě křičet na celé kolo a utíkat pryč. Chtěl jsem ji dohonit, abych ji uklidnil. Strhl jsem babiččiny šaty, ale to věci jen přihoršilo. Znenadání se otevřely dveře a v nich stojí mladý myslivec s flintou. Podíval jsem se na něj a okamžitě mi došlo, že jsem v průšvih. Zachránilo mne otevřené okno, kterým jsem utekl.

Rád bych řekl, že to bylo vše. Bohužel babička nikdy nikomu nepověděla moji verzi příběhu. Než jsem se nadál, byl ze mne ošklivý a hrozný vlk. Každý se mi začal vyhýbat. Nevím, co se stalo s malou červenou holčičkou, ale já jsem od té doby neměl chvilku klidu.

Pracovní list č. 4

Četba romských pohádek

Věková kategorie: 2. stupeň ZŠ

Pomůcky: Psací potřeby

Metodický postup:

1. Studenti samostatně nebo nahlas přečtou pohádky.
2. Studenti se ve dvojicích pokusí shrnout narativ pohádek a sepsat základní body charakteristiky textu a použité jazykové prostředky.
3. (Tuto část práce učitel/ka přizpůsobí věku studentů a úrovni jejich čtenářské a kulturní znalosti.)
4. Studenti spolu s učitelem/učitelkou odpovídají na následující otázky:
 - a) *Které motivy vás v pohádce překvapily? Které motivy z textu jsou pro žánr pohádky netypické?
Napište slova, která vás v pohádce překvapila.*
 - b) *Jak v textu vypadají přímé řeči a dialogy? Jak postavy mluví?*
 - c) *Jak byste na základě pohádky srovnali postavu Roma a postavu sedláka?*
 - d) *Víte, koho označuje slovo gadžo/gádžo? Je stylově neutrální?*
 - e) *Proč je v příběhu věta: I gádžové se na tu svatbu přišli podívat?*
 - f) *Dokázali byste na základě pohádky říct něco o romské kultuře? Zaměřte se například na motiv náboženství, svatby, peněz, obživy, manželství, vzdělávání aj.*
 - g) *Romské pohádky se často vyprávějí hlavně ústně. Je z textu poznat, že pohádku povídá jeden vypravěč?*

Text 5:

Svině nevěsta⁵

Byl jeden Rom a Romka. Neměli děti, a tak pořád prosili Boha, aby jim nějaké dítě dal. Žena porodila, ale porodila svini. Když té svini šlo na osmý rok, povídá mamince: „Dej mě zapsat do školy.“

Šli s ní do školy.

„Co mi to sem vedete za potvoru?“ ptá se učitel.

„Jdu se učit,“ svině nato.

A učila se moc dobře, pořád se hlásila. Za rok, bylo to v létě, učitel, že půjde celá škola do lesa na jahody.

Svině prosí maminku o košík. Přišli do lesa a za nimi jeden romský chlapec, kouká, jak ta svině bude trhat jahody. Dával na ni dobrý pozor.

Odešla kousek dál, shodila ze sebe prasečí kůži a byla z ní překrásná romská dívka. Když učitel volal děti, že se jde zase domů, navlékla si kůži a běžela za třídou.

Svini už táhlo na osmnáctý rok, a ten romský chlapec, co tehdy viděl, jaká je to krásná dívka, když je svlečená z prasečí kůže, povídá matce: „Pojď, vydáme se na námluvy.“

Maminka se ptá: „Koho si chceš vzít“

„Ale tu svini od sousedních Romů.“

„Svini za ženu?“

„Nestarej se, maminko, do toho ti nic není, prostě si ji vezmu.“

Sebrali se tedy, otec, matka a chlapec, a jestli by mu svini nedali za ženu. Její matka, že si z nich dělají legraci.

„Nedělám si legraci, myslím to docela vážně.“

Šel s ní do kostela, zaplatil faráři, aby je sezdal. Co mohl farář dělat, oženil Roma se sviní, když mu zaplatili. Doma vystrojili velkou svatbu.

Jedli, pili, hráli. tancovali. I gádžové se na tu svatbu přišli podívat.

Večer povídá chlapec matce, aby rozdělala velký oheň. Když šli spát, svině ze sebe svlékla prasečí kůži, chlapec ji hodil do ohně.

„Teď jsem vysvobozená, protože jsi se nestyděl se mnou se oženit, když jsem byla v prasečí kůži.“

Byla to nejkrásnější dívka ze všech tří světů.

U nich na vesnici bydlel také jeden bohatý sedlák. Měl syna. Byli se podívat na svatbě romského chlapce se sviní a velice se mu posmívali.

⁵ Texty Svině nevěsta a Jak Rom odpustil hloupé ženě jsou převzaty z publikace M. Hubschmannové: Romské pohádky (Fortuna, Praha 1999).

Rom k nim chodil pomáhat na pole, a sedlák se ho ptá: „Tak co dělá tvoje žena?“

„Je doma, vaří halušky. strouhá brambory a zadělává těsto.“

Sedlákovi vrtalo hlavou, jak může svině vařit halušky, strouhat brambory a zadělávat těsto.

Povídá: „Poslouchej, přiveď tu svou ženu někdy k nám, ať nám taky uvaří halušky. Zaplatím ti za to tolik, že se ti peníze ani nevejdou do kapsy.“

„Co by ne“

Na druhý den vzal Rom svou ženu s sebou k sedlákovi. Když ji sedlák, selka a jejich syn uviděli, zdřevněli. Div neoslepli její krásou.

Sedlákův syn povídá: „Vezmu si taky svini za ženu.“

Text 6:

Jak Rom odpustil hloupé ženě

Byl nebyl jeden Rom. Ten Rom, co měl, to neměl, protože jeho žena, na co sáhla, to vzalo za své. Nakonec jim nezbyla než jedna hubená slepička. Žena že půjde slepičku prodat. Dostala za ni zlatku. A za zlatku koupila provaz.

Přijde domů, Rom se ptá: „Tak co jsi přinesla?“

„Provaz.“

„Jajajaj, a co budeme dělat s provazem?“

„Budeme s ním vázat písek, gádžo mi to poradil“

„A co budeme jíst? Umřeme hladu. Ale abys věděla, já s takovou bláznivou ženskou žít nebudu.“

Rom se sebral a šel pryč.

Přijde do jedné vesnice, vidí, gádžové skládají pytle s ječmenem na sýpku. Stojí dole a pytle házejí nahoru, házejí, všechny pytle jim padají zpátky na hlavu.

„Zdá se mi, že tihle gádžové nemají o moc víc rozumu nežli moje žena“ povídá Rom. „Co to děláte“

„Vidíš, co děláme. Házíme pytle s ječmenem na sýpku, ale všechny pytle nám padají zase zpátky na hlavu. Kdybys byl tak laskav, Rome, a dal ty pytle nějak nahoru, zaplatíme ti“

„Kolik?“

„Kolik chceš?“

„Tisíc korun.“

„Dobrá.“

Rom si přistavil žebřík a nosí pytle nahoru pěkně po žebříku. Má rozum, ne? A tak mu dali tisíc korun.

Jde Rom, přijde do další vesnice. Jedna holka tu sedí pod střechou a zlobí se, že skrz tu střechu nevidí nebe.

„Není stejně bláznivá jako moje žena?“ povídá Rom, Vezme holku, vyvede ji zpod střechy. „Tak už vidíš nebo?“

„Vidím, vidím“ a dala mu tisíc korun, protože to byla bohatá princezna.

Přijde Rom do třetí vesnice, a tam jeden král kydá hnůj. Kydá hnůj svou Zlatou holí.

„Není to stejný hlupák jako moje žena?“ povídá Rom. „Jasný králi, to jste král, že ani nevíte, jak se kydá hnůj?“

„Ach, Rome, co za to chceš, když mi ten hnůj vykydáš?“

„Dej mi za to půl bohatství.“

Rom jde do stáje, naloží hnůj na vůz, zapřáhne do vozu koně, hnůj vyveze ven a král dal přepsat na Roma půlku bohatství a půlku domu.

Rom si došel pro ženu, povídá: „,,No, ještě jednou něco pokaz, jen něco promrhej svou hloupostí, odejdu od tebe a nevrátím se, co budu živ.“ „Jaj, muži můj dobrý, už tě budu vždycky ve všem poslouchat“

A tak žijou spokojeně v polovině domu, co jim přenechal král, krále mají za souseda, vycházejí spolu dobře. Žena, na co sáhne, to vezme za své, ale co má Rom dělat, vždyť ani král si nevede lépe.

Seznam použité literatury a zdrojů:

Hubschmannová, M. (1999). Romské pohádky. Praha: Fortuna.

Konflikt koření života, Dostupné z: <http://www.partnersczech.cz/knihy-a-brozury>, cit. 7. 10. 2019

Karkulkovská akademie, Dostupné z: <http://karkulkovskaakademie.blog.cz/0907/puvodni-verze-pohadky-o-ck-napsane-perraultem>, cit. 7. 10. 2019

www.ctenarskekluby.cz, cit. 7. 10. 2019.

Korpus ROMi: Šebesta, K. – Bedřichová, Z. – Hana, J. – Hlaváčková, E. – Hnátková, M. – Hrdlička, M. – Janeš, P. – Jelínek, T. – Křen, M. – Lábus, V. – Lundáková, K. – Petkevič, V. – Pierscieniak, P. – Procházka, P. – Rosen, A. – Skoumalová, H. – Škodová, S. – Šormová, K. – Štindlová, B.: CZESL-PLAIN: akviziční korpus psané češtiny, zvl. přepisů písemných projevů nerodilých mluvčích, verze 2 z 22. 1. 2014. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2012. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>.

Tvorba textu a literární výchova – pracovní listy

Autorka pracovních listů: Jitka Cholastová

Řešitelský kolektiv: Mgr. Jitka Cholastová, Ph.D., Mgr. Lucie Kabátková, Mgr. Dagmar Dvořáková, Mgr. Jan Krajčírovič

Tvořivá interpretace pro 9. ročník – Jiří Karásek ze Lvovic: Staré domy

Tato interpretace je zaměřena na dva aspekty Karáskova textu: básnický jazyk a životní postoj, který se v básni projevuje.

Text je poměrně složitý na porozumění, lepší je tedy číst společně, nahlas – a ne jen jednou. Při prvním čtení je vhodné ujistit se, že žáci rozumí všem slovům a formulacím. Při druhém čtení nechat text vyznít a položit otázky:

- Jak na vás báseň působí?
- Jaká je v tom nálada?
- Jak se ten básník (lyrický subjekt, ten, kdo na nás z básně mluví, ten, co říká „já mám rád“) asi cítí?

V této fázi jde o prosté pojmenování dojmů, bez nároku na pojmovou adekvátnost. Názory žáků nijak nehodnotíme, jen sdílíme.

Tvořivá část

Nořit se s deváťáky do plísně a klínů může být ošemetné. Je vhodnější zůstat u úvodního verše „Mám přitmi domů starobylých rád“.

Napišeme tento verš na tabuli a se sdělením „teď něco zkusíme“ (prozatím bez vysvětlování souvislostí) zadáme, ať ve dvojici vymyslí:

- podstatné jméno v množném čísle, 2. pád;
- přídavné jméno (to dáme do odpovídajícího tvaru až posléze);
- podstatné jméno ve 4. pádu jednotného čísla (tematicky: město, příroda).

Z Karáskova verše tedy ponecháme „Mám ... rád“ a budeme tvořit varianty.

Napišeme pod „domů“ v libovolném pořadí do sloupce jejich návrhy (ulic, oken, stromů, laviček...) – z práce ve dvojicích jich vzejde cca 10-15.

Pak vyplníme sloupec přídavnými jmény – společnými silami je dáme do náležitého tvaru a zapíšeme opět v libovolném pořadí (rozvrzaných, černých, malých atd.).

No a pak to nejjednodušší – podstatné jméno ve 4. pádu j. č. Už vidí, co se tady začíná rýsovat, takže je možné jejich původní návrhy měnit a společně hledat slova abstraktnější, poetičtější – pokud taková slova žáky nenapadají, je možno zůstat u denních a nočních dob (rozbřesk, půlnoc, soumrak), ale lze přidat i nějaká konkréta, ať je zábava. Opět by jich mělo být aspoň 10.

V další fázi necháme opět dvojice, ať si vyberou z každého sloupce jedno slovo a sestaví sdělení (mám rozbřesk oken rozvrzaných rád, mám batoh stromů černých rád). Nic už nevymýšlejí, jen kombinují, libovolně z nabídky na tabuli (takže některá slova se budou opakovat, dostanou do různých souvislostí).

Čteme, sdílíme. U některých (nejlépe těch, která třídu zaujmou nebo kde učitel vnímá sémantický potenciál) se pozastavíme a vnímáme je jako básnický obraz: jak vypadá například takový „rozbřesk stromů“, co to je? Jestli se u toho budou chechtat, nevadí. Podstatné je, že si něco zkusí se slovy, jejich tvary a významy, a že u toho ožijí.

A zpět ke Karáskovi. Jeho vyznání „Mám přitímí domů starobylých rád“ zní teď vlastně docela srozumitelně a neškodně. Pozastavíme se nicméně nad slovosledem a větnou melodií (ve srovnání s neutrální podobou „Mám rád přitímí starobylých domů“) – jak to zní, jak to působí? Teď dočteme zbytek jeho věty: má rád taky plíseň, schody, sklepů chlad.

Rád může mít každý, co chce – ale co člověka vede k tomu, aby to říkal celému světu? Aby to dával do básně? Jaký postoj tím vyjadřuje – ke svým čtenářům (kteří byli zvyklí na úplně jiné básně), k poezii? Je to vznešené, ušlechtilé (no, plíseň možná ano ☹), krásné?

V této fázi je vhodné shrnout základní body o dekadenci (úpadek, zmar, nálada nevětraného pokoje, příšeří, snaha šokovat, ale celkově spíš pasivní, bezkrevné – básník vzdychá po něčem zašlém, nepřítomném...).

Lze doplnit dobovými obrázky: jak se tehdy lidé oblékali, jak vypadaly ulice, domy...

Tvořivá interpretace pro 9. ročník – Karel Hlaváček: Hrál kdosi na hoboj

U Hlaváčkovy básně klíčová atmosféra, melodie, jakou náladu text evokuje, jak zní... Žáky tedy můžeme – po opakovaném čtení – vyzvat, ať svůj dojem z básně namalují nebo nakreslí.

Je třeba, aby věděli, jak zní hoboj – ukázka hobojevé hry například zde:

<https://www.youtube.com/watch?v=2WJhax7Jmxx>

Za zmínku stojí, že Hlaváčková báseň je na YouTube dostupná jako recitace

<https://www.youtube.com/watch?v=f6qdPh4CyuU>

a také ve dvou zhudebněných podobách – od Ivy Bittové a Visacího zámku

<https://www.youtube.com/watch?v=tg2T9-uywnk>

<https://www.youtube.com/watch?v=GRekus8swqA>

(toto zpracování navrhuji pustit až úplně nakonec jako další z možných interpretací)

Báseň a obraz

Proč kreslit? O lyrice se někdy špatně mluví. Když žáci vytvoří kresbu nebo malbu (stačí i jen sestava barev), která jim k textu ladí, vytvoří se tím jakýsi můstek: obrázek je něco, co se vztahuje k básni a co je zároveň jejich, i když sami nemusí zpočátku ani jednomu úplně rozumět.

Skrze otázky (typu V čem je tenhle obrázek jako ta báseň?) se pak můžeme dobírat pojmenování dojmů, nálady... nebo klidně i motivů a scénérií, když někdo namaluje postavu na pobřeží. Je to to nejdůležitější v textu? Jakou tam má tato figura roli? Co o ní víme?

Je důležité ptát se zvědavě, vytvořit atmosféru sdílení, kde nic není úplně špatně („to je zajímavé, že to vidíš takhle“), ale přece jen víc než například ve slohu, kde jde o autorské vyjádření žáka, směřovat ke společnému úběžníku, kterým je v literární výchově umělecký text. Pro společnou práci ve třídě hledat spíš to, na čem se shodneme, dokládat příklady v textu, dívat se, jestli nám něco podstatného neuteklo ze zřetele.

Podstatné je všimnout si například hojného užití množného čísla nebo velkých písmen... to vše ukazuje na abstrakci. Povšimnout si délky veršů, rýmů, melodie...

Na závěr formulovat shrnutí a provést zápis.

Tvořivý sloh pro 9. ročník – líčení

Líčení je subjektivně zabarvený popis, cílem prvního cvičení tedy je zachytit své osobní vidění a zároveň se rozepsat.

Úvodní aktivita:

- „Napište pět vět o tom, co jste viděli, když jste dneska šli do školy.“ – cca 5 minut psaní
 - „Přečtěte si to po sobě a vyberte jednu větu / jednu věc, kterou chcete říct ostatním.“ – kdo nechce, číst nemusí, kdo chce, může přečíst víc. Nekomentovat, jen po každém stručně zopakovat, shrnout.
 - „Vy jste šli všichni do stejné školy, sem (i když každý trochu odjinud), ve stejnou dobu, a přitom Petr viděl xxx a Markéta yyy. Nebo vidíme totéž, ale každý si něčeho jiného všimne a nějak jinak to vyjádří... Co se opakovalo? A přečtěte to znova, jaká slova jste zvolili?“
 - „Je z toho, jak jste to napsali, poznat i nějaký názor, hodnocení, pocit?“

Shrnutí: Psát o světě je svým způsobem osobní – když popisujeme své okolí, prozrazujeme tím něco i na sebe. Takže pro dnešní úkol to trochu obejdeme a budeme psát za někoho jiného, všimeme se do jeho pocitů. Budeme popisovat stejný prostor, ale každý si všimne něčeho jiného podle toho, co je pro něho důležité, a jinými slovy to vyjádří.

Změna perspektivy (volně podle Zdeňka Kožmína – Tvořivý sloh):

Rozdělíme třídu do skupin (po řadách, lavicích...) a přidělíme jim zadání. Žáci píšou sami, každý za sebe, ale stejné zadání má více z nich. Vybereme místo, které všichni znají, například park poblíž školy.

„Budeme toto místo popisovat z pohledu různých lidí: studenta střední školy, maminky s batoletem, starého pána s pejskem, toho pejska, přírodovědce, z pohledu básníka.“

Pozor: nepíšete o těch lidech (psovi), píšete o parku, popisujete park, jen z pohledu různých lidí (psa).

Pokud je takový úkol pro třídu příliš obtížný, lze zadání přesněji rozfázovat: nejprve psát seznam v bodech, co vidí a čeho si všimá takové batole, student střední školy nebo pes; v druhém kroku pilovat vyjádření, přidávat přídavná jména; pak to spojit do promluvy.

Psaní a následné čtení (možno napřed ve skupinkách, nebo jako u předchozího cvičení výběrově – ale spíš povzbuzovat, ať to přečtou, „zajímá nás, jak to má každý jiné“) zabere celý zbytek hodiny. Necháme žáky odejít s dojmy.

Navazující hodina:

Na začátek je vhodné zařadit krátké opakování druhů popisu a dle možností je řadit k textům, které vznikly v předchozí hodině (například popis přírodovědce bude tihnout k popisu odbornému) s příklady jazykových prostředků (ideálně i zde čerpat z toho, co napsali žáci).

Následuje výklad k líčení, se zápisem do sešitů a vším potřebným (propojit s učebnicí).

Obecně platí, že tvořivé aktivity je ve slohu vhodné řadit na začátek tematického bloku a v navazujícím výkladu pracovat s textovým materiálem vytvořeným samotnými žáky. Tímto způsobem se jejich osobní zkušenost propojí s obecnějšími, odbornějšími poznatky; žáci si mohou lépe uvědomit souvislost slohových útvarů a funkčních stylů s konkrétními komunikačními situacemi.

Pro domácí nebo školní slohovou práci k tématu líčení je možné vybrat některý z aktuálních svátků nebo roční období a pojmut je „pěti smysly“. I zde lze v přípravné fázi generovat jednotlivá slovní spojení a následně je propojit do souvislého textu; tyto souvislosti budou o subjektivně zabarveného popisu spíše prožívané než logické, subjektivita zasahuje i do kompozice. Každý text by si však měl ponechat svou komunikační funkci: textem něco sdělujeme ostatním, nejde o ryze osobní vyjádření rezignující na veškerou srozumitelnost.

Vánoční žánrové variace

1. Recept na vánoční pohodu

Dvacet deka laskavosti, nebo radši čtvrt kila? A jak dlouho péct? Prozradte svůj zaručený recept

2. Životopis sněhové vločky

Každá je prý jiná. Vyberte si jednu a napište její životní příběh

3. Žádost o místo

Jsem rok 2020 a ucházím se o přijetí. Nabízím...

4. Óda na plamen svíčky

Mívají krátký život. Vzdejme jim hold oslavnou básní

5. Dárkové rozpočítadlo

Koupě i rozbalování je otázkou pořadí a volby. Který půjde první?

6. Ploutve ve tmě

Horor. Svátky klidu a míru mají i svou odvrácenou stránku...

7. Miss stromek

V ohradě jako na přehlídce, chybí jen průvodní slovo. Napište ho

8. V troubě

Drama. V hlavní roli vanilkové rohlíčky, dialogy jsou na vás

9. Daruji zlozvyky, zn. Za odvoz

Inzerát. Čeho se přesně chcete zbavit?

10. Proč se říká...

Fiktivní pověst vysvětlující původ některého ze slov spjatých s Vánoci

Doporučená literatura k tématu *Tvořivá interpretace a Tvořivé psaní*

ELIAŠOVÁ, Viera et al. *Na stope slovám. Praktická příručka pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry*. 1. vyd. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 2007. ISBN 978-80-89225-35-4. Těž dostupné z: http://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/publikacie/na-stope-slovam.pdf

FIŠER, Zbyněk et al. *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 226 s. ISBN 978-80-210-6121-7.

FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní. Malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001. 164 s. ISBN 80-85931-99-0.

KOŽMÍN, Zdeněk. *Tvořivý sloh: malé traktáty a malé scénáře*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 102 s. ISBN 80-7187-037-4.

SLAVÍK, Jan a Petr WAWROSZ. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011. 2 sv., 281 a 303 s. ISBN 978-80-7290-498-3.

STUDENÝ, Jiří. *Povytažený dráp: eseje o tvůrčím psaní*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. 153 s. Tahy; svazek 11. ISBN 978-80-7465-247-9.

ZACHOVÁ, Alena. *Čtenářství a čtenářská gramotnost*. 1. vyd. Vlkov: Helena Rezková, 2013. 123 s. ISBN 978-80-904449-7-3.

Podpora zájmu o čtení (výběr literatury, orientace na prožitek)

Autorka prezentací: Hana Lavičková

Současná česká literatura pro děti: významní autoři v žánrových kontextech

Prezentace se dotýká současné hodnotné literatury pro děti v jednotlivých žánrech a poukazuje na výrazné autorské osobnosti a jejich zajímavé knižní vstupy v: poezii, autorské pohádce, obrázkových knihách, příběhové próze, umělecko-naučné literatuře, návodné literatuře a literatuře s historickou tematikou.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

SOUČASNÁ ČESKÁ LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ: VÝZNAMNÍ AUTOŘI V ŽÁNROVÝCH KONTEXTECH

H a n a L a v i č k o v á

Příspěvek přednesený na workshopu: Současná hodnotná česká literatura pro děti a mládež. Praha: PedF UK, 22.9.2017.

Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností, reg. č.
CZ.02.38/0.0/0.0/16_011/0000664

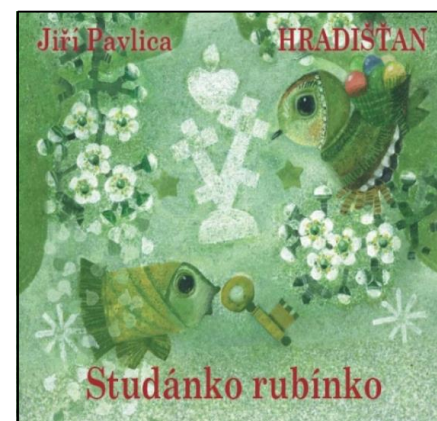
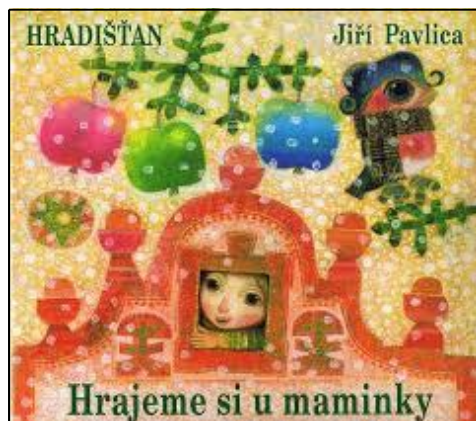
Faktory ovlivňující podobu a směřování současné české literatury pro děti

- rozsáhlá nabídka knih **různé úrovně**
- kvalitu přináší ediční politika **nakladatelských domů**:
 - požadavek aktivního, vnímavého, spolupracujícího (spolu)čtenáře
 - recepční prostupnost literárních děl
- zdůrazňování **vizuálních podnětů**: průniky literatury netextového typu
- pronikání **náročných celospolečenských témat** do literatury pro děti
- **žánrové kontaminace**
- **rozvoj návodné literatury**

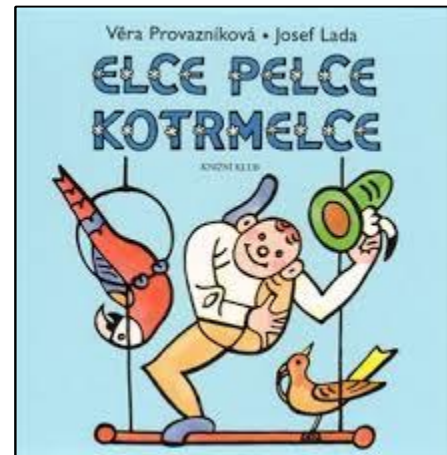
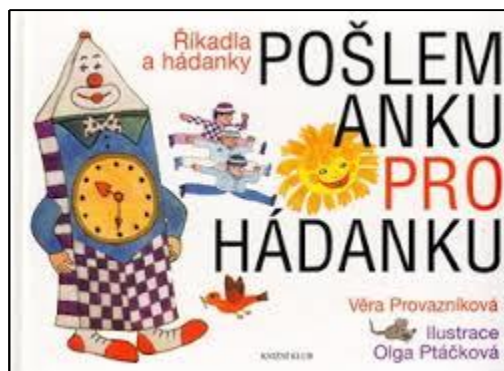
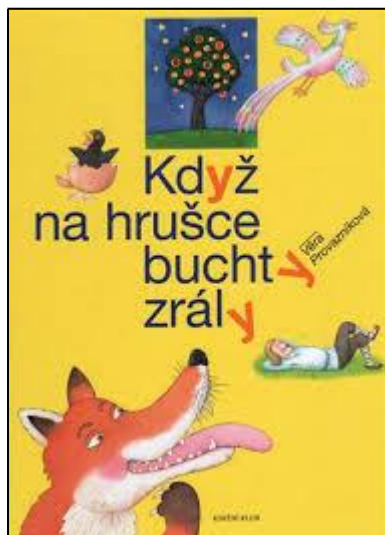
Tradice v poezii: oslava ústní lidové slovesnosti

- Jiřina Rákosníková, Jan Kudláček, Jiří Pavlica

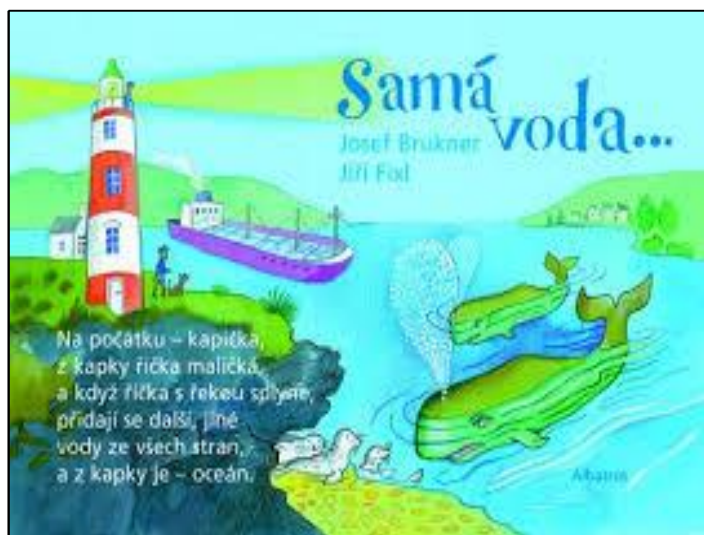
Tradice v poezii: variace na folklórní odkaz

- Věra Provazníková a „novodobé ohlasy“

Tradice v poezii: kontinuita v kvalitě veršů

- Josef Brukner

Hodnotné poetické návraty: výběry z díla

- Radim Kopáč (Ed.), **Josef Hiršal**, Petr Nikl: Hiršalův skicák

napsal **Josef Hiršal** předkreslil **Petr Nikl**
Hiršalův skicák
básně & domalování pro děti

<<<< >>>>
Hiršalův skicák
Josef Hiršal
Ilustrace: Petr Nikl
Edice: Modrý slon
Rok: 2009
Typo: Tomáš Machek
Formát: 280 x 280 mm
Počet stran: 38
Vazba: kroužková vazba
ISBN: 978-80-87596-05-0
EAN: 9788086283753
Cena: 298 Kč 268 Kč

Košík
cz / en
Hledat >>>

Množství

Vložit do košíku

Nezaměnitelné umělecké knihy pro děti, dětské knihy pro dospělé a komiksy pro všechny, autorů českých i zahraničních, začínajících i těch legendárních, od Havla přes Mağora, Brabence a Wernische až po Petra Nikla nebo Radka Malého.

2. vydání
Výbor z rozsáhlého Hiršalova básnického díla pro děti je první prací svého druhu, a proto dává prostor různorodosti básnickova stylu: zahrnuje říkadla a popěvky, groteskní a jazykově hravý verš, dále básnického průvodce po dřevařských femeslech i poezii určenou starším dětem. Do výboru je rovněž zařazeno několik samostatných básnických čísel z textů O zatoulaném kotěti (realizovaného jako »hra o dětech a pro děti«) a Kocourkov. Knižně vůbec poprvé jsou tu představeny básně psané na rub dvanácti černobílých pohlednic Slávy Štochla (Orbis, 1963).

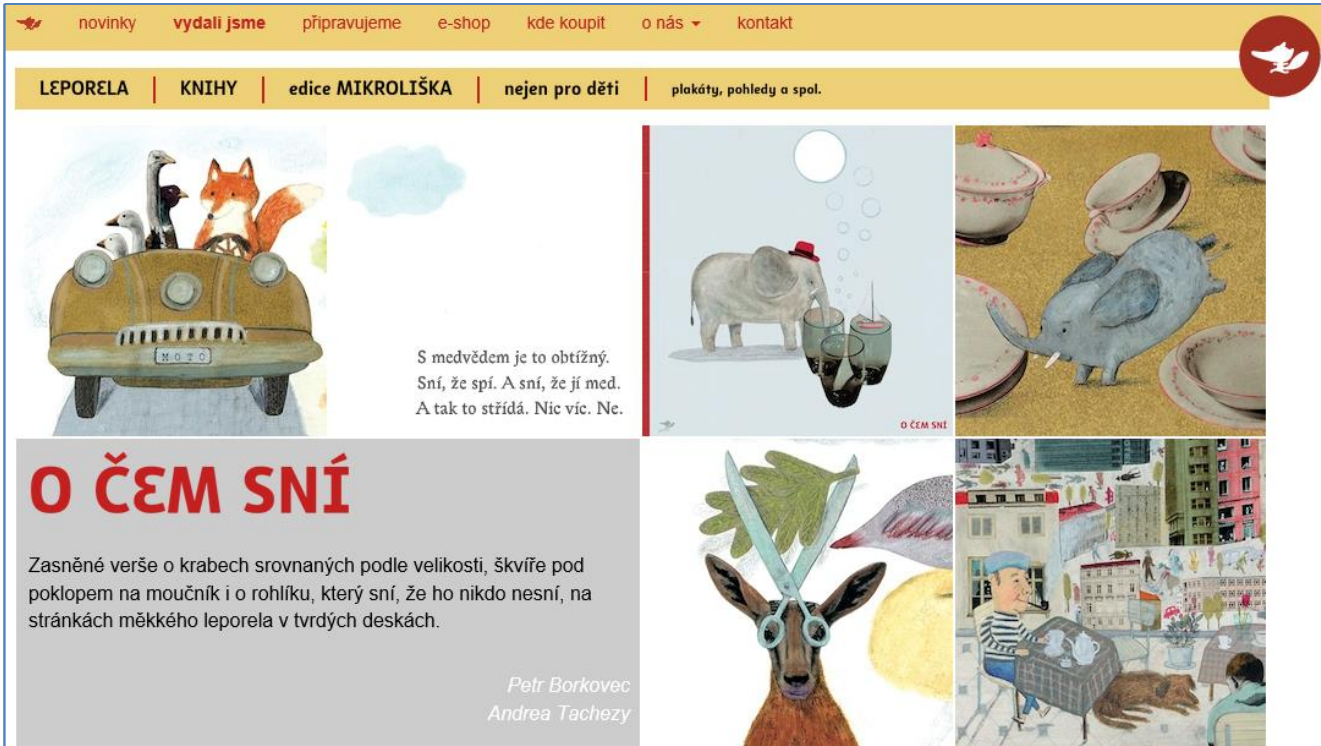
Knížku výtvarně doprovodil Petr Nikl, který ponechal ilustrace tak, aby si je mohly děti domalovat. Knížka se tak stává jedinečným a skutečným skicákem.

[Stáhnout ukázkou v PDF](#)

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- **Petr Borkovec:** meditativní poezie pro malé čtenáře

The screenshot shows a website for the poetry book 'O čem sní' by Petr Borkovec. The top navigation bar includes links for 'novinky', 'vydali jsme', 'připravujeme', 'e-shop', 'kde koupit', 'o nás', and 'kontakt'. Below this is a secondary navigation bar with categories: 'LEPORELA', 'KNIHY', 'edice MIKROLIŠKA', 'nejen pro děti', and 'plakáty, pohledy a spol.'. The main content area features a large illustration of a fox driving a car with a swan and a duck in the back. To the right of this illustration is a short poem: 'S medvědem je to obtížný. Sní, že spí. A sní, že jí med. A tak to střídá. Nic víc. Ne.' Below the poem is the title 'O ČEM SNÍ' in large red letters. Under the title is a descriptive paragraph: 'Zasněné verše o krabech srovnaných podle velikosti, škvíře pod poklopem na moučnik i o rohlíku, který sní, že ho nikdo nesní, na stránkách měkkého leporela v tvrdých deskách.' At the bottom right of the text area are the authors' names: 'Petr Borkovec' and 'Andrea Tachezy'. To the right of the text area are three smaller illustrations: an elephant with a red hat and glasses, a blue pig with a teacup, and a man sitting at a table in a city setting.

novinky | vydali jsme | připravujeme | e-shop | kde koupit | o nás | kontakt

LEPORELA | KNIHY | edice MIKROLIŠKA | nejen pro děti | plakáty, pohledy a spol.

S medvědem je to obtížný.
Sní, že spí. A sní, že jí med.
A tak to střídá. Nic víc. Ne.

O ČEM SNÍ

Zasněné verše o krabech srovnaných podle velikosti, škvíře pod poklopem na moučnik i o rohlíku, který sní, že ho nikdo nesní, na stránkách měkkého leporela v tvrdých deskách.

Petr Borkovec
Andrea Tachezy

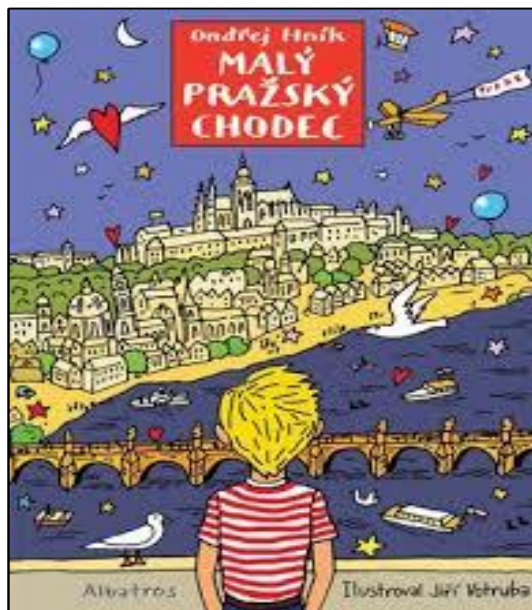
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- Ondřej Hník: oslava ducha místa

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- **Radek Malý: přírodní a reflexivní lyrika**

Vrcholy současné poezie: meditativní lyrika

- **Daisy Mrázková: Písně mravenčí chůvy**

Vrcholy současné poezie: vytříbená nonsensová poetika

- Daniela Fischerová: Milion melounů

Milion melounů

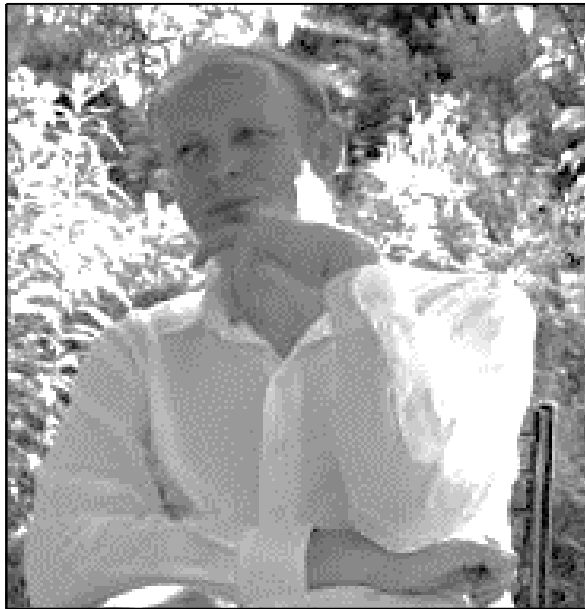
V Ohři na hluboké vodě
ztroskotaly čtyři lodě,
lodě s melouny!
Melouny hned vyplavaly,
miliony se jich valí
směrem na Louny.
Každý popis je tu slabý!
Melouny se valí k Labi!
Kdo je zastaví?
Celá Ohře je jich plná!
Velká melounová vlna
zničí Polabí!

Po dvou dnech a po dvou nocích
už je stav na českých tocích
zase poklidný.
Už je dávno po melounech,
už je zneškodnili v Lounech.
Obyvatelstvo je snědlo.
Prostě mělo
místo vepřo, místo knedlo,
dokonce i místo zelo
melounové dny.

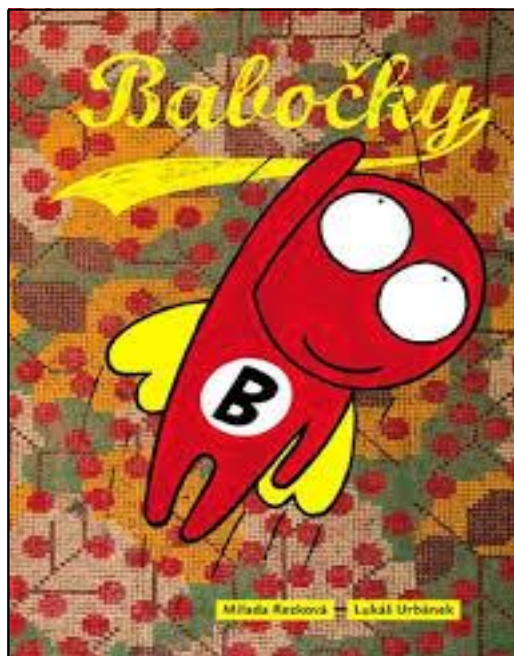
Divadelní hry: nápadité sdílení prožitků mezi rodiči a dětmi

- **Pavel Hrnčíř:** Mámo, táto, pojd'te si hrát na balón! Dobrá, Pepíku, jsem balón.

Autorská pohádka: náročná témata směřující k nejmenším adresátům

- Milada Rezková, Lukáš Urbánek: Babočky

Autorská pohádka: pronikání existenciální tematiky k dětem

- Tomáš Končinský, Barbora Klárová: Překlep a Škraloup

Autorská pohádka: žánrové kontaminace

- **Alois Mikulka:** parodizace klasických pohádkových látek

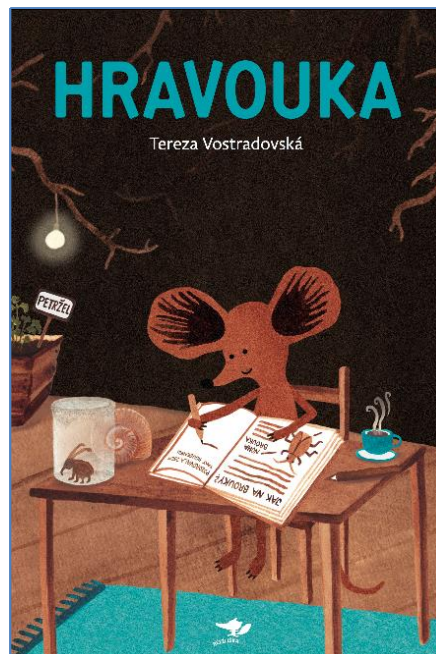
Autorská pohádka: žánrová kontaminace

- Magdalena Wagnerová: pohádková travestie

Umělecko-naučná literatura: hravá prvouka pro nejmenší čtenáře

- Tereza Vostradovská: Hravouka

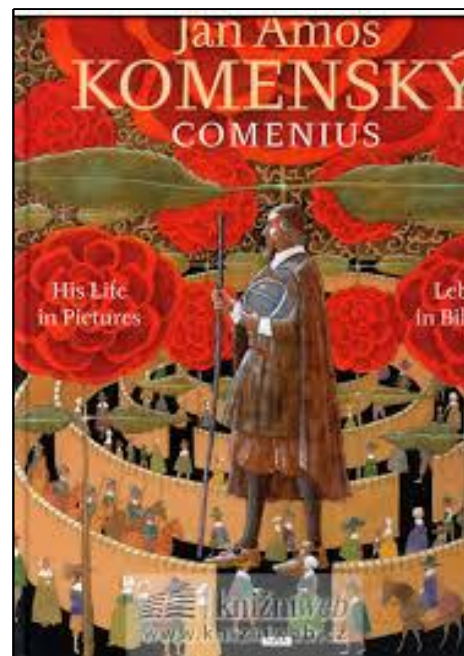
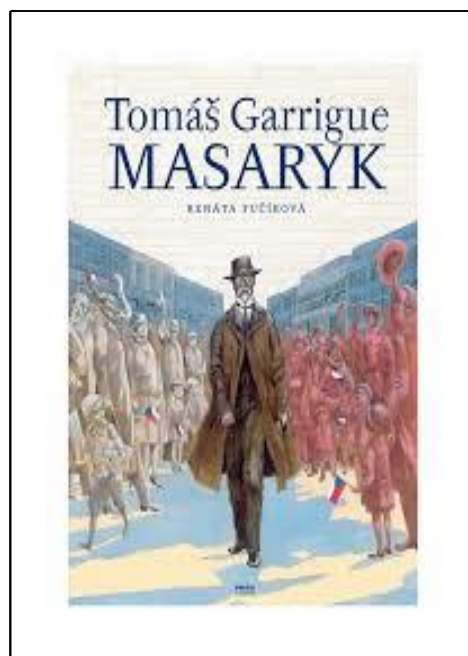
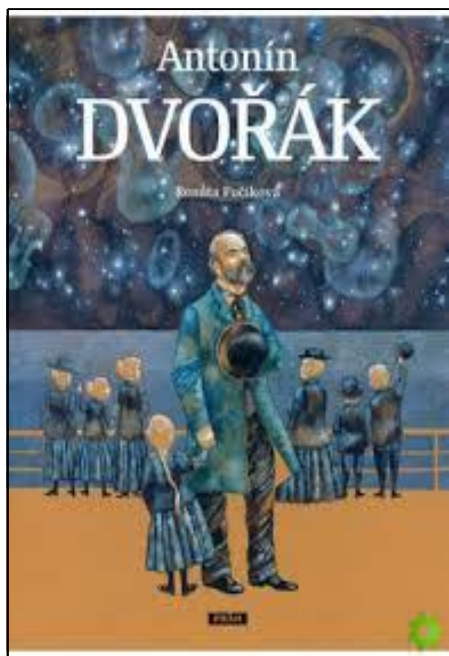
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

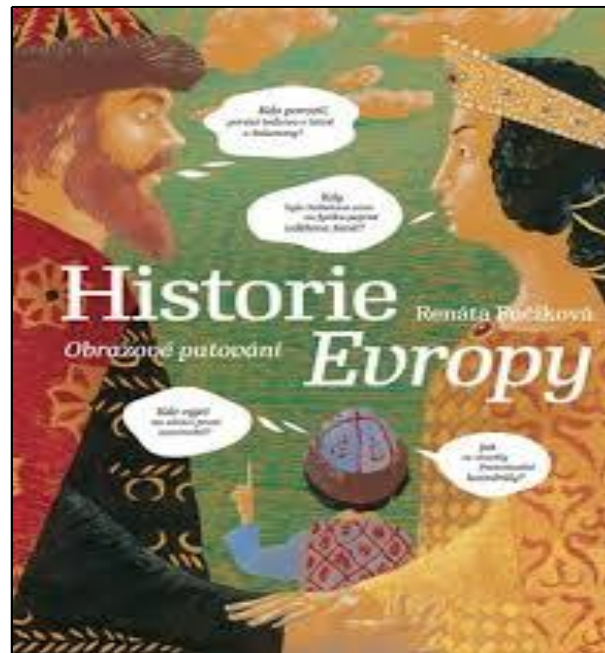
Umělecko-naučná literatura: působivé propojení historických látek, poučených textů a vyzrálé ilustrace

- Renáta Fučíková: edice Největší Češi (Práh)

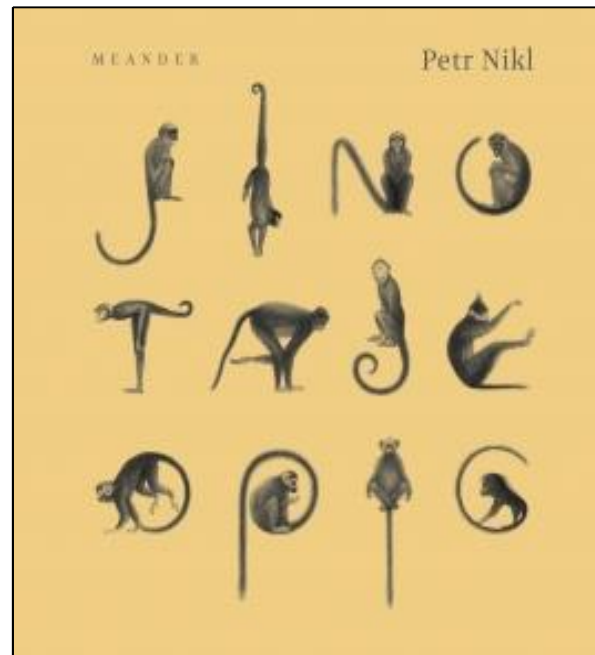
Umělecko-naučná literatura: dějiny Evropy v obrazových příbězích

- Renáta Fučíková: Historie Evropy

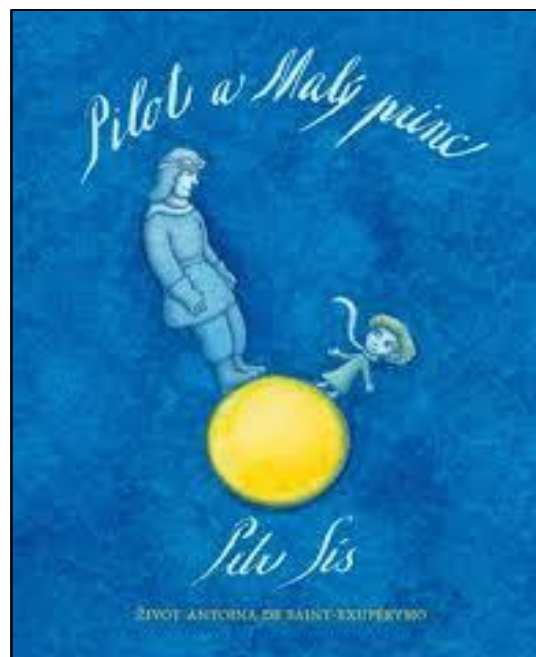
Konceptuální díla Petra Nikla

- **Petr Nikl:** bořič/buřič čtenářských konvencí a stereotypů

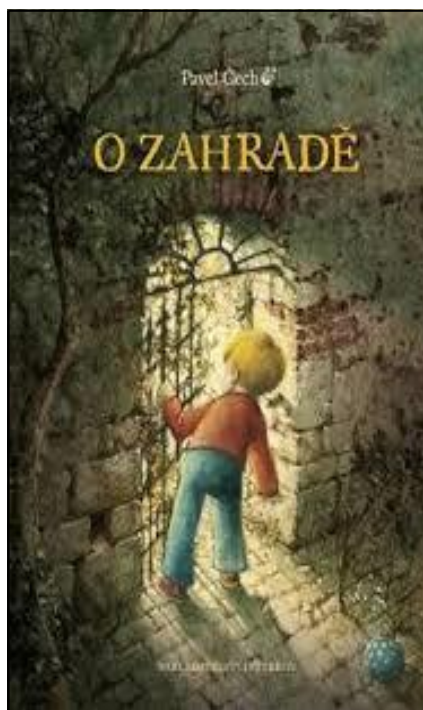
Obrázková kniha: „obraz ve slově, slovo v obraze“

- **Petr Sís**: nositel ceny Hanse Christiana Andersena (2012)

Obrázkové knihy a komiksy s tajemstvím

- Pavel Čech

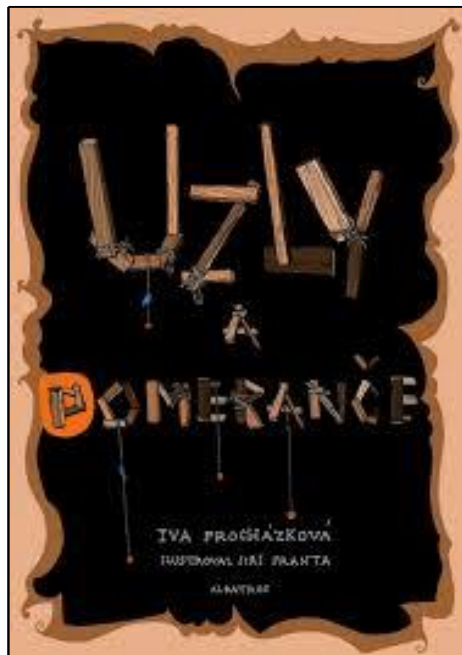
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Příběhová próza: cestou k dospělosti

- **Iva Procházková: Uzly a pomeranče**

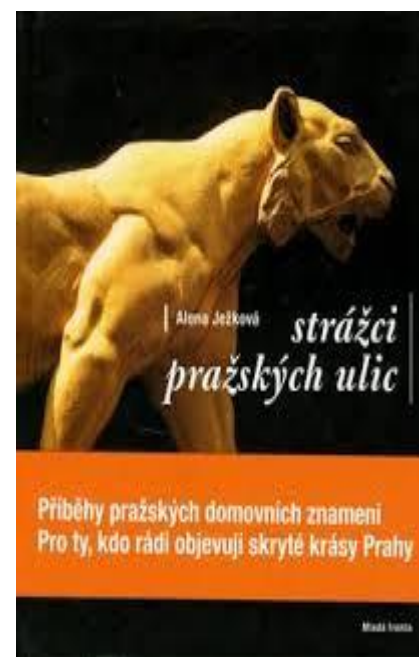
Návodná literatura: problematika nefunkční rodiny

- **Michaela Fišarová: Nikolina cesta**

Pověsti, báje, legendy

- Alena Ježková: pragensie

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Teorie a kritika literatury pro děti a mládež

- Svatava Urbanová
- Milena Šubrtová
- Jaroslav Toman
- Jaroslav Provazník

- www.iliteratura.cz

- www.zlatastuha.cz

iLiteratura.cz

ZLATÁ
STUHA

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra českého jazyka a literatury

DĚKUJI
za Vaši milou pozornost.

Hana Lavičková lavickova@mail.muni.cz

Současná česká literatura pro děti a mládež: poezie

Prezentace představuje současnou poezii pro děti a mládež od ústní lidové slovesnosti přes hravé, nonsensově laděné verše a výběry z děl významných autorů až k specificky laděné současné autorské poezii dvojdómých básníků.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

SOUČASNÁ ČESKÁ LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ: VÝZNAMNÍ AUTOŘI POEZIE

H a n a L a v i č k o v á

Příspěvek přednesený na workshopu: Současná hodnotná česká literatura pro děti a mládež. Praha: PedF UK, 29.11.2017.

Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností, reg. č.
CZ.02.38/0.0/0.0/16_011/0000664

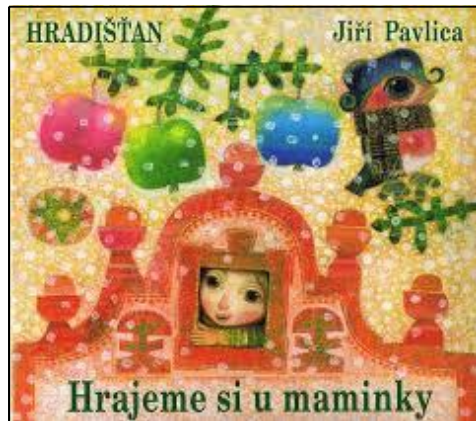
Faktory ovlivňující podobu a směřování současné české literatury pro děti

- rozsáhlá nabídka knih **různé úrovně**
- kvalitu přináší ediční politika **nakladatelských domů**:
 - požadavek aktivního, vnímavého, spolupracujícího (spolu)čtenáře
 - recepční prostupnost literárních děl
- zdůrazňování **vizuálních podnětů**: průniky literatury netextového typu
- pronikání **náročných celospolečenských témat** do literatury pro děti
- **žánrové kontaminace**
- **rozvoj návodné literatury**

Tradice v poezii: oslava ústní lidové slovesnosti

- Jiřina Rákosníková, Jan Kudláček, Jiří Pavlica

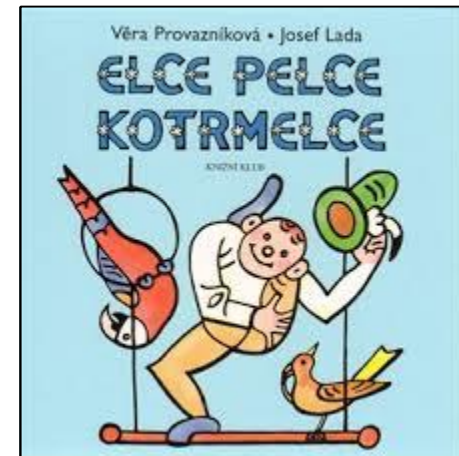
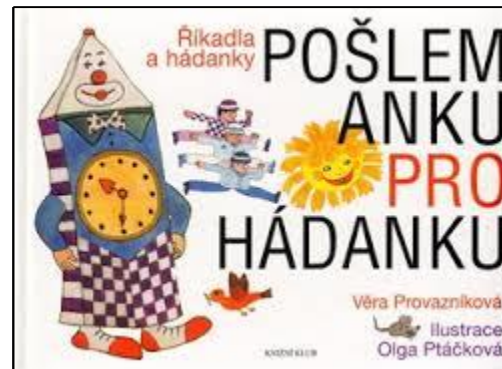
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Tradice v poezii: variace na folklórní odkaz

- **Věra Provazníková a „novodobé ohlasy“**

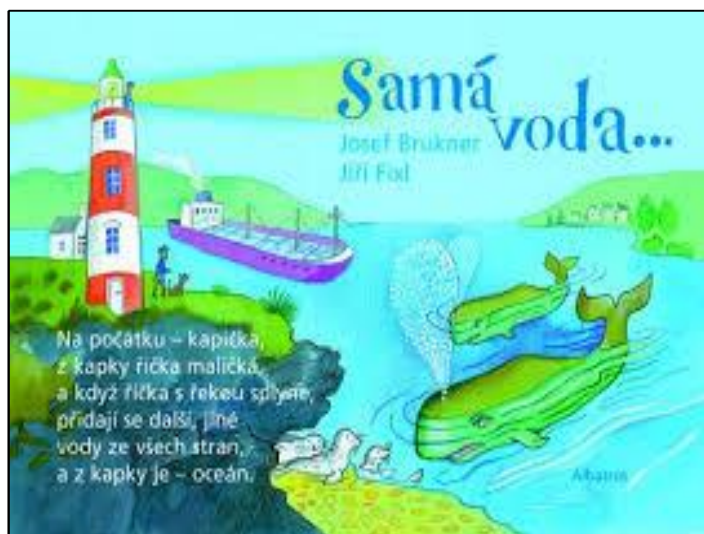

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra českého jazyka a literatury

Tradice v poezii: kontinuita v kvalitě veršů

- Josef Brukner

Hodnotné poetické návraty: výbory z díla

- Radim Kopáč (Ed.), **Josef Hiršal**, Petr Nikl: Hiršalův skicák

napsal **Josef Hiršal** předkreslil **Petr Nikl**
Hiršalův skicák
básně & domalovací pro děti

<<<< >>>>
Hiršalův skicák
Josef Hiršal
Ilustrace: Petr Nikl
Edice: Modrý slon
Rok: 2009
Typo: Tomáš Machek
Formát: 280 x 280 mm
Počet stran: 38
Vazba: kroužková vazba
ISBN: 978-80-87596-05-0
EAN: 9788086283753
Cena: 298 Kč 268 Kč

Množství

Vložit do košíku

Košík
cz / en
Hledat >>>

Nezaměnitelné umělecké knihy pro děti, dětské knihy pro dospělé a komiksy pro všechny, autorů českých i zahraničních, začínajících i těch legendárních, od Havla přes Mağora, Brabence a Wernische až po Petra Nikla nebo Radka Malého.

2. vydání
Výbor z rozsáhlého Hiršalova básnického díla pro děti je první prací svého druhu, a proto dává prostor různorodosti básnickova stylu: zahrnuje říkadla a popěvky, groteskní a jazykově hravý verš, dále básnického průvodce po dřevařských femeslech i poezii určenou starším dětem. Do výboru je rovněž zařazeno několik samostatných básnických čísel z textů O zatoulaném kotěti (realizovaného jako »hra o dětech a pro děti«) a Kocourkov. Knižně vůbec poprvé jsou tu představeny básně psané na rub dvanácti černobílých pohlednic Slávy Štochla (Orbis, 1963).

Knížku výtvarně doprovodil Petr Nikl, který ponechal ilustrace tak, aby si je mohly děti domalovat. Knížka se tak stává jedinečným a skutečným skicákem.

[Stáhnout ukázkou v PDF](#)

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- **Petr Borkovec:** meditativní poezie pro malé čtenáře

The screenshot shows a website interface for Petr Borkovec's poetry book. At the top, there is a navigation bar with links: novinky, vydali jsme, připravujeme, e-shop, kde koupit, o nás, and kontakt. Below this is a secondary navigation bar with categories: LEPORELA, KNIHY, edice MIKROLIŠKA, nejen pro děti, and plakáty, pohledy a spol. The main content area features a large illustration of a fox driving a car with a swan and a duck in the back. To the right of this illustration is a short poem in Czech. Below the poem is the title 'O ČEM SNÍ' in large red letters. Under the title is a paragraph of text describing the book's content. At the bottom right of the main content area, the author's name 'Petr Borkovec' and the translator's name 'Andrea Tachezy' are listed. To the right of the main content area, there are three smaller illustrations: an elephant with a red hat and glasses, a blue pig with a teacup, and a man sitting at a table in a city setting.

novinky | vydali jsme | připravujeme | e-shop | kde koupit | o nás | kontakt

LEPORELA | KNIHY | edice MIKROLIŠKA | nejen pro děti | plakáty, pohledy a spol.

S medvědem je to obtížný.
Sní, že spí. A sní, že jí med.
A tak to střídá. Nic víc. Ne.

O ČEM SNÍ

Zasněné verše o krabech srovnaných podle velikosti, škvíře pod poklopem na moučnik i o rohlíku, který sní, že ho nikdo nesní, na stránkách měkkého leporela v tvrdých deskách.

*Petr Borkovec
Andrea Tachezy*

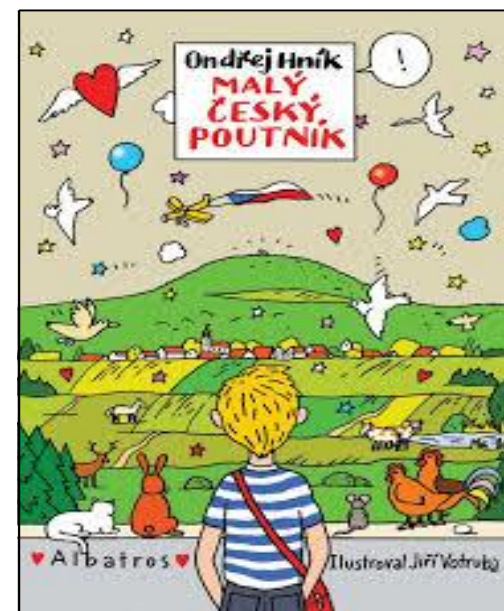
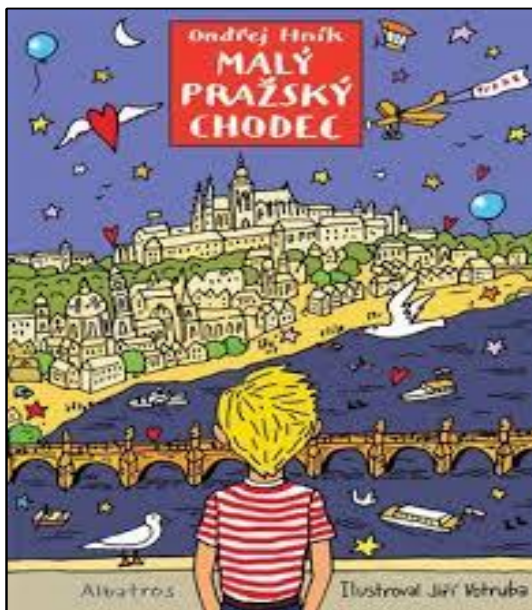
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- Ondřej Hník: oslava ducha místa

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Příležitosti pro poezii: dvojdomí autoři

- **Radek Malý: přírodní a reflexivní lyrika**

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Vrcholy současné poezie: meditativní lyrika

- **Daisy Mrázková: Písně mravenčí chůvy**

Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

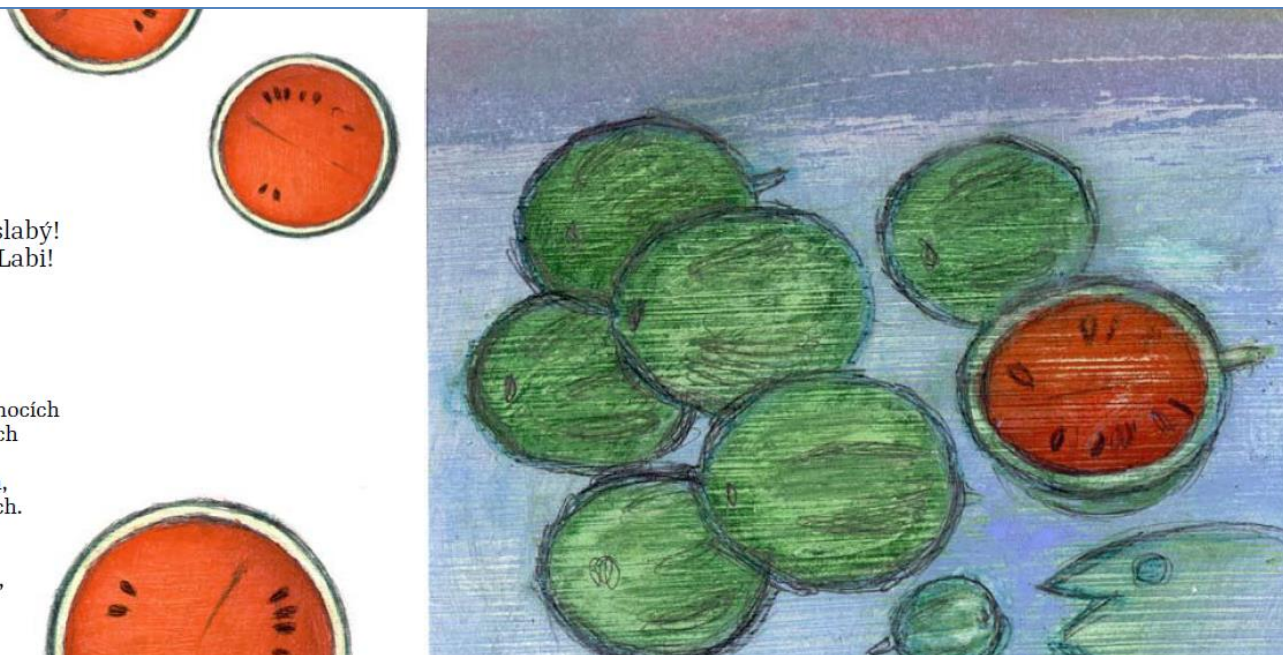
Vrcholy současné poezie: vytříbená nonsensová poetika

- Daniela Fischerová: Milion melounů

Milion melounů

V Ohři na hluboké vodě
ztroskotaly čtyři lodě,
lodě s melouny!
Melouny hned vyplavaly,
miliony se jich valí
směrem na Louny.
Každý popis je tu slabý!
Melouny se valí k Labí!
Kdo je zastaví?
Celá Ohře je jich plná!
Velká melounová vlna
zničí Polabí!

Po dvou dnech a po dvou nocích
už je stav na českých tocích
zase poklidný.
Už je dávno po melounech,
už je zneškodnili v Lounech.
Obyvatelstvo je snědlo.
Prostě mělo
místo vepřo, místo knedlo,
dokonce i místo zelo
melounové dny.

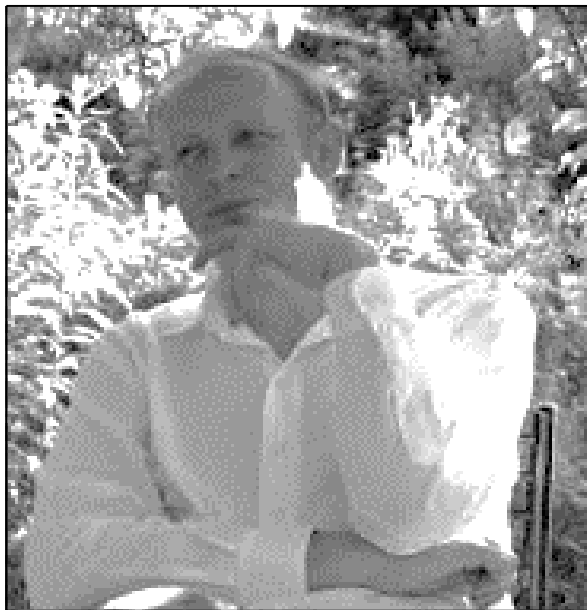
Hana Lavičková

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra českého jazyka a literatury

Divadelní hry: nápadité sdílení prožitků mezi rodiči a dětmi

- **Pavel Hrnčíř: Mámo, táto, pojd'te si hrát na balón! Dobrá, Pepíku, jsem balón.**

H a n a L a v i č k o v á

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Katedra českého jazyka a literatury

DĚKUJI
za Vaši milou pozornost.

Hana Lavičková

lavickova@mail.muni.cz

Literatura pro reflexe náročných životních situací

Prezentace otevírá náročnou tematiku smrti v kontextu současné české i světové literatury pro děti a mládež.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

LITERATURA PRO DĚTI: REFLEXE NÁROČNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍ

Hana Lavičková

Příspěvek přednesený na workshopu: Náročná témata v literatuře
pro děti a mládež. Praha: PedF UK, 16.5.2018.

Zvýšení kvality vzdělávání žáků, rozvoje klíčových kompetencí, oblastí vzdělávání a gramotností, reg. č.
CZ.02.38/0.0/0.0/16_011/0000664

Radek Malý

Galina Mikšinová

FRANTIŠEK Z KAŠTANU, ANEŽKA ZE SLUNEČNIC

Někdo se bojí říci Tma

tak řekne Den, co zavřel oči

Někdo se bojí říci Nic

tak řekne To Bůh Zemí točí

Někdo se bojí říci Smrt

tak řekne Vracíme se domů

Někdo se bojí

a věří tomu

Radek Malý: *František z kaštanu, Anežka ze slunečnic* MEANDER: Praha, 2006.

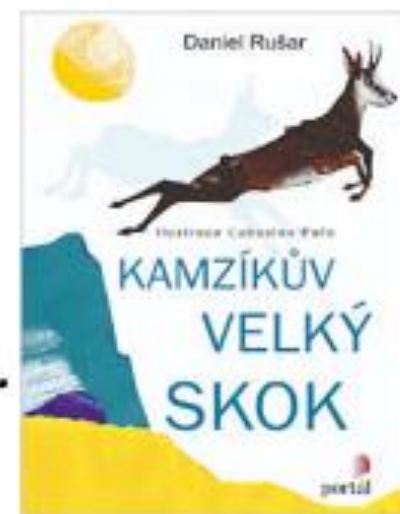
Tematika smrti

- Radek Malý: *František z kaštanu, Anežka ze slunečnic*. Meander: Praha, 2006.

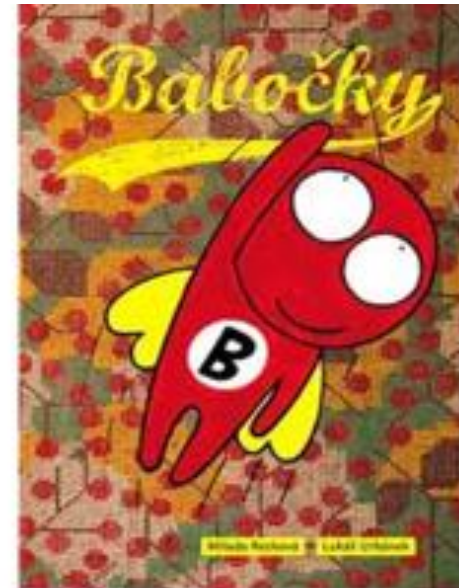
Tematika smrti

- Daniel Rušar: *Kamzíkův velký skok*.
Portál: Praha, 2016.

Tematika smrti

- Milada Rezková: *Babočky*.
Labyrint: Praha, 2010.

Tematika smrti

- Iva Procházková: *Myši patří do nebe.*
Albatros: Praha, 2006.

„Nepřítel myši, panovač!“ hlásal strážník Smazák a věděl jasně, jakou anděl šlapka měl smáben a les-beron, vypudilo spát jako mouchy vřesový lesík než jako pořádně spát lesík, a tak, si každou vodu mazel pláštěm přezabí. „Smazák! Inu přivítá m- to – právě teď je sepsaná,“ říkal, jak proběh- nost velkou náhodou. „Má-li žít.“

„Sapito na myšičku,“ říkala mu. „Věřte, byla jí asi včelka. Hledá se, jestli je legální, málo máky převážovala, velkou se vyléčala, dělála přem- ty přes pušku, klonová po jedné a za sebou st- řela dělobuchem hradní. Lítala, byl čas dít být.

(7)

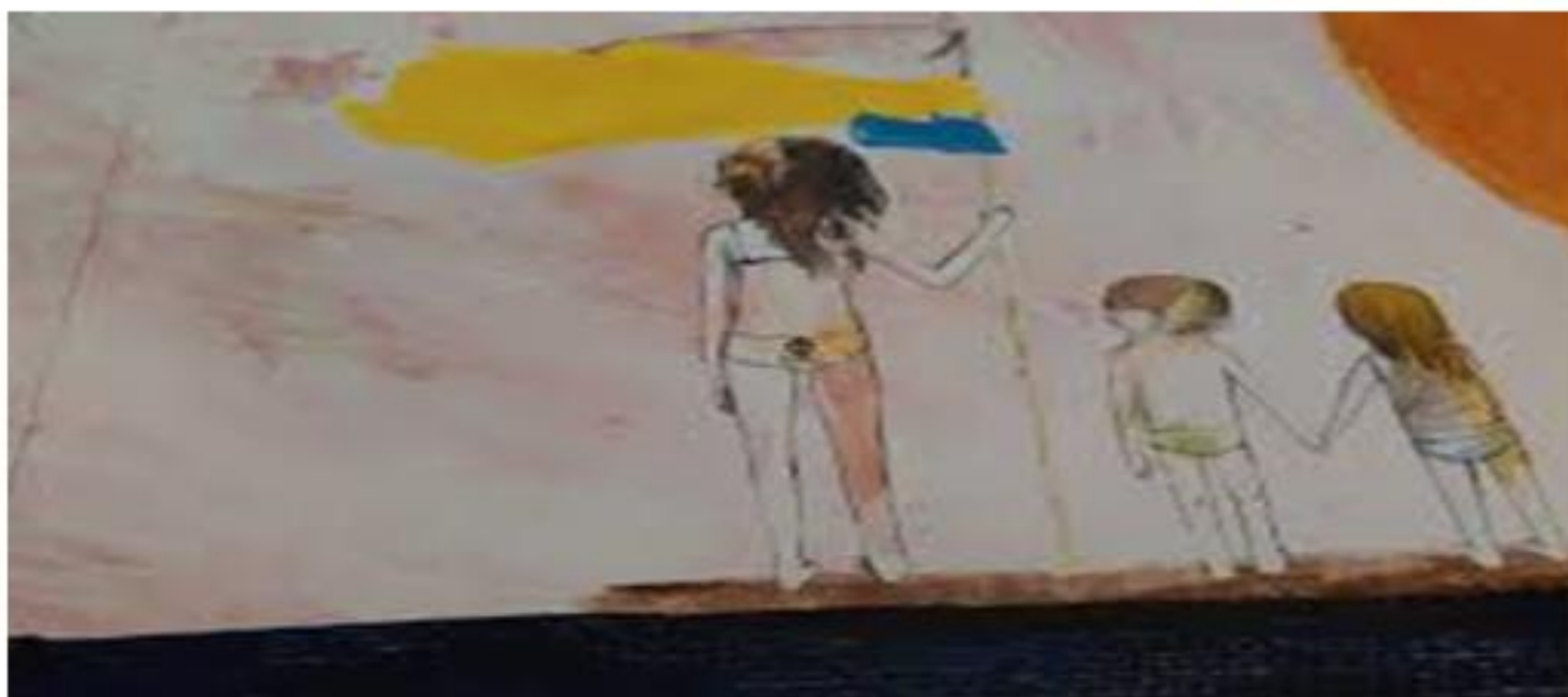
Tematika smrti

- Tereza Kramerová: *Dívka s havraními křídly*.
Vědomý život: Praha, 2018.

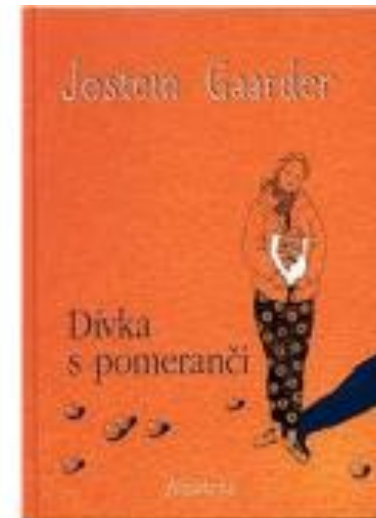
Tematika smrti

- Michael Stavarič, Dorothee Schwab: *Děvčátko s kosou*. Portál: Praha, 2015.

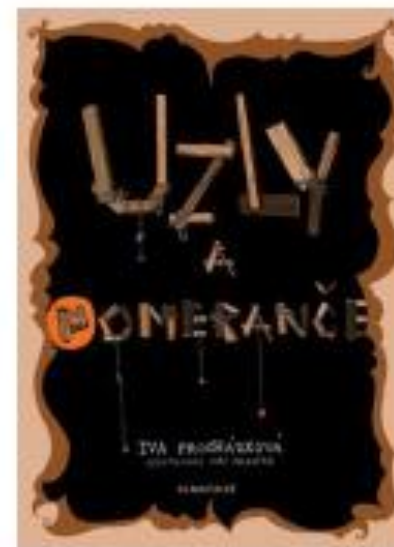
Tematika smrti

- Jostein Gaarder: *Dívka s pomeranči*.
Albatros: Praha, 2004.

Tematika smrti

- Iva Procházková: *Uzly a pomeranče*. Albatros: Praha, 2011.

Děkuji za pozornost.

Doporučení na vhodnou literaturu k tématu Podpora zájmu o čtení

URBANOVÁ, Svatava. Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století. (Reflexe české tvorby a recepce.). Olomoc: Votobia, 2004.

Monografie reflektující náročná a často tabuizovaná ceslospolečenská témata (outsiderství, handicapu, smrti, ...), která v jednotlivých kapitolách představují přední odborníci v oblasti literární teorie, historie a kritiky.

ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. Pohádkové příběhy v české literatuře pro děti a mládež 1900-2010. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

Kniha reflektuje základní vývojové trendy české pohádkové tvorby let 1900 - 2010 v šesti blocích: adaptace folklórních pohádkových látek, ozvuky čtvrtkovské poetiky, nonsensové posuny pohádek, obrázkové knihy pohádek, imaginativní a lyrizující pohádkové texty. Úvod tvoří podrobná studie o vývoji pohádkových látek sledovaného období, k závěru je připojen výběrový soupis pohádkové literatury vydané v tomto období.

ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež II. – Čeští spisovatelé.* Praha: Libri, 2012.

Slovník prostřednictvím více než čtyři stovky hesel seznamuje čtenáře s autorskou tvorbou pro děti od počátků české literatury pro mládež v 19. století až do současnosti.

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež.* Brno: Masarykova univerzita, 2007.

Výjimečný text pojednává o náročné tematice smrti v prozaické tvorbě určené dětem a mládeži, který autorka poučeně zasazuje do historického, literárního i psycho-sociálního kontextu.

- www.i-literatura.cz

Webový portál nabízející aktuální recenze odborníků zabývajících se současnou českou i světovou literaturou pro děti a mládež.